

“O‘ZBEKISTONNING XALQARO SAVDO ALOQALARINI RIVOJLANTIRISHDA LOGISTIKA TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISH”

Solihov Nodirbek Umidjon o‘g‘li

Millat Umidi Universiteti, talaba

thenodirsolihov77@gmail.com

+99894 146 56 30

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17556420>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy tezisdagi O‘zbekistonning xalqaro savdo aloqalarini rivojlantirish jarayonida logistika tizimini optimallashtirishning muhimligi, mavjud holati, asosiy muammolari va taklif etilayotgan yechimlari tahlil qilinadi. Logistika tizimining samaradorligi eksport va import faoliyatiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi; O‘zbekiston geografik jihatdan tranzit imkoniyatiga ega mamlakat bo‘lib, lekin logistik vazifalarda sezilarli salohiyatni to‘liq ro‘yxatdan o‘tkaza olmaydi. Tezisdagi infrastruktur, multimodal transport, bojxona va chegaralar kesimi, axborot va raqamli tizimlarni rivojlantirish kabi yo‘nalishlar ko‘rib chiqiladi. Xulosa qismini takliflar bilan yakunlab, mamlakatning savdo faolligini oshirish uchun logistika tizimini optimallashtirish zarurligi tasdiqlanadi.

Kalit so‘zlar: xalqaro savdo, logistika tizimi, tranzit, multimodal transport, bojxona nazorati, raqamli logistik echimlar, O‘zbekiston.

Аннотация: В данной научной тезисной работе анализируется важность оптимизации логистической системы в процессе развития международных торговых связей Узбекистана, её текущее состояние, основные проблемы и предлагаемые решения. Эффективность логистической системы оказывает прямое влияние на экспортно-импортную деятельность; Узбекистан географически обладает транзитным потенциалом, однако не может полностью реализовать возможности в логистических задачах. В работе рассматриваются направления развития инфраструктуры, мультимодального транспорта, таможенного и пограничного контроля, информационных и цифровых систем. Заключение с предложениями подтверждает необходимость оптимизации логистической системы для повышения торговой активности страны.

Ключевые слова: международная торговля, логистическая система, транзит, мультимодальный транспорт, таможенный контроль, цифровые логистические решения, Узбекистан.

Abstract: This scientific thesis analyzes the importance of optimizing the logistics system in the process of developing Uzbekistan's international trade relations, its current state, main problems, and proposed solutions. The efficiency of the logistics system directly affects export and import activities; geographically, Uzbekistan has transit potential, but it cannot fully realize its capabilities in logistics operations. The thesis examines areas such as infrastructure, multimodal transport, customs and border control, and the development of information and digital systems. The conclusion, along with recommendations, confirms the necessity of optimizing the logistics system to enhance the country's trade activity.

Keywords: international trade, logistics system, transit, multimodal transport, customs control, digital logistics solutions, Uzbekistan.

Kirish

O‘zbekiston Markaziy Osiyoda joylashgan bo‘lib, ikkita «quruq» mamlakat bilan cheklangan

hudud ichida joylashgani sababli logistika tizimining samaradorligi uning xalqaro savdo aloqalarida muhim faktorga aylanadi. Tarixan, bu mintaqa qadimgi Ipak yo'lining markazida bo'lgan, bu esa transport va tranzitga tabiiy jihatdan bitta ustunlik berdi. Shu bilan birga, logistika xizmatlari, multimodal transport koridorlari hamda bojxona-kontrollar tizimi hali ham modernizatsiyaning talabiga mos emas.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, logistika tizimi qanchalik samarali bo'lsa, mamlakatning savdo imkoniyatlari va raqobatbardoshligi shuncha oshadi.

O'zbekistonda logistika sektorining rivojlanishida transport infratuzilmasi, tranzit imkoniyatlari, bojxona protseduralari va axborot tizimlari kabi bir nechta omillar muhim o'rin egallaydi. Ushbu tezis mazkur yo'nalishda vaziyatni, muammolarni va yechimlarni ilmiy ravishda ko'rib chiqishga qaratilgan.

Tahlil va muhokama

Logistika tizimi xalqaro savdo aloqalarini rivojlantirishda eng muhim vositalardan biri hisoblanadi. Xalqaro savdo jarayonlarida tovarlar va xizmatlarni yetkazib berishning samaradorligi, tranzit va yetkazib berish muddati, xarajatlarning optimalligi va xizmat sifatiga bog'liq. Shu sababli, mamlakatning logistika salohiyati uning iqtisodiy o'sishi va raqobatbardoshligini bevosita belgilaydi. O'zbekiston geografik jihatdan strategik o'rinda joylashgan, ya'ni Yevropa bilan Osiyo o'rtasidagi tranzit yo'llari orqali samarali logistik tizim yaratish imkoniyatiga ega. Shu bilan birga, mamlakat logistika tizimining samaradorligini oshirish orqali eksport va import hajmini oshirish, xalqaro savdoda o'z pozitsiyasini mustahkamlash imkoniyatiga ega.

O'zbekistonning logistika tizimi asosan transport infratuzilmasi, multimodal tashuvlar, bojxona protseduralari va axborot tizimlarining darajasiga bog'liq. Transport infratuzilmasi mamlakatning raqobatbardoshligini belgilovchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Mamlakat temiryo'l va avtomobil yo'llari orqali qo'shni davlatlar bilan savdo aloqalarini amalga oshiradi, biroq eski sovet davridan qolgan temiryo'l va avtomobil yo'llari tizimi logistika samaradorligini cheklaydi. Shu sababli transport infratuzilmasini modernizatsiyalash, yangi transport koridorlarini rivojlantirish va multimodal tashuvlarni joriy etish zarurati mavjud [1].

Multimodal transport tizimi — bu turli transport vositalarini birlashtirib, tovarlarni bir nuqtadan boshqa nuqtaga yetkazish tizimi bo'lib, u yetkazib berish vaqtini qisqartirish, xarajatlarni kamaytirish va tranzit samaradorligini oshirishga yordam beradi. O'zbekistonda multimodal transportning rivojlanishi past darajada bo'lib, bu tranzit va xalqaro savdo faoliyatining rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Shu nuqtai nazardan, mamlakatning logistika tizimini optimallashtirish uchun multimodal transport infratuzilmasini kengaytirish va zamonaviy logistika markazlarini tashkil etish muhimdir [2].

Bojxona protseduralari logistika tizimining samaradorligini belgilovchi ikkinchi muhim omildir. Bugungi kunda O'zbekistonda bojxona va chegaralarni o'tkazish jarayonlari murakkab va vaqt talab qiladigan xarakterga ega. Bu esa savdo operatsiyalarini sekinlashtiradi va eksport-import xarajatlarini oshiradi. Shu sababli "bir deraza" (single window) tizimini joriy etish, elektron hujjat aylanishini rivojlantirish va chegara kechikishlarini kamaytirish orqali bojxona jarayonlarini soddalashtirish lozim [3]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu kabi tizimlarni joriy etgan mamlakatlar logistika samaradorligini sezilarli darajada oshirgan [4].

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilish ham logistika tizimining rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Yuklarni izlash va nazorat qilish tizimlari, real vaqt

rejimida yetkazib berishni monitoring qilish, raqamli hujjat aylanishi mamlakatning xalqaro savdoda raqobatbardoshligini oshiradi. Masalan, raqamli tizimlar orqali yuk harakatini nazorat qilish va yetkazib berish vaqtini optimallashtirish orqali tranzit xarajatlarini kamaytirish mumkin [5]. Shu bilan birga, bu tizimlar shaffoflikni oshiradi va xususiy sektor uchun qo‘shimcha ishonch yaratadi.

Xususiy sektor va xalqaro investitsiyalarni jalb qilish logistika tizimini takomillashtirishning boshqa muhim omilidir. Logistika xizmatlarining sifatini oshirish, xizmat ko‘rsatuvchi operatorlar sonini ko‘paytirish va raqobatni rivojlantirish orqali xizmat narxlari pasayadi va yetkazib berish tezligi oshadi. Shu nuqtai nazardan, davlat va xususiy sektorning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Tranzit koridorlarni rivojlantirish va raqobatbardosh qilish ham O‘zbekistonning xalqaro savdo aloqalarini kengaytirishda katta ahamiyatga ega. Mamlakat CAREC va TRACECA kabi xalqaro transport koridorlari orqali tranzit tashuvlarni amalga oshiradi. Biroq boshqa davlatlar bilan raqobatda turish uchun xizmat sifati, yetkazib berish tezligi va xarajatlar bo‘yicha optimallashtirish zarur [1].

Kadrlar tayyorlash va logistika sohasidagi malakalarni oshirish logistika tizimining samaradorligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Operatsiya menejerlari, logistika mutaxassislari va brokerlar uchun malakali kadrlarni tayyorlash tizimi mavjud bo‘lsa, yetkazib berish jarayonlari tezlashadi, xizmat sifati oshadi va xalqaro savdo aloqalarining barqarorligi ta‘minlanadi [1]. Shu nuqtai nazardan, yuqori malakali logistika mutaxassislari tayyorlash va doimiy malaka oshirish tizimini rivojlantirish zarur.

O‘zbekistonning Logistics Performance Index (LPI) ko‘rsatkichlari mamlakat logistika tizimining hozirgi holatini ko‘rsatadi. 2018 yilda O‘zbekistonning LPI ko‘rsatkichi 2,58 ni tashkil qilgan bo‘lib, bu global darajada past guruhga kirgan. Bu ko‘rsatkich bojxona protseduralari murakkabligi, transport infratuzilmasining eskiligi, multimodal transportning past rivojlanishi va axborot tizimlarining yetarli darajada joriy etilmaganligi bilan bog‘liq [1], [6]. Shu bilan birga, konteynerli tashuv hajmi so‘nggi 10 yil ichida taxminan 5–6 barobar oshgani ko‘rsatadi, bu esa tranzit salohiyatining mavjudligini bildiradi [5].

Logistika tizimini optimallashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolar va tavakkalchiliklarni ham inobatga olish zarur. Infratuzilma loyihalarini rivojlantirish katta mablag‘ talab qiladi va bu byudjet resurslariga sezilarli yuk tushiradi. Tranzit xizmatlari bo‘yicha raqobat kuchli, O‘zbekiston qo‘shni davlatlar bilan raqobatga kirishishi zarur. Shu bilan birga, ichki biznes muhitida shaffoflik va xususiy sektor bilan hamkorlik muammolari hali to‘liq hal etilmagan, bu esa investitsiyalarni jalb qilishni murakkablashtiradi [2].

Yuqorida keltirilgan faktlar shuni ko‘rsatadiki, logistika tizimini optimallashtirish xalqaro savdoni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Biroq bu jarayon kompleks yondashuvni talab qiladi, ya‘ni transport infratuzilmasini modernizatsiyalash, multimodal transportni rivojlantirish, bojxona jarayonlarini soddalashtirish, raqamli tizimlarni joriy etish va kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish. Shu tarzda mamlakatning logistika tizimi nafaqat ichki savdo, balki xalqaro savdo aloqalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Shuningdek, logistika tizimining takomillashishi eksport va import xarajatlarini kamaytirish, tranzit xizmatlarini kengaytirish, yetkazib berish vaqtini qisqartirish va xizmat sifatini oshirish orqali O‘zbekistonning global savdo maydonidagi raqobatbardoshligini

sezilarli darajada oshiradi. Bu esa mamlakatning iqtisodiy o'sishini rag'batlantiradi, investitsiyalarni jalb qiladi va xususiy sektorni rivojlantirishga yordam beradi.

Natijada, O'zbekistonning logistika tizimini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar quyidagicha: multimodal transport infratuzilmasini kengaytirish, bojxona jarayonlarini soddalashtirish va raqamli tizimlarni joriy etish, tranzit koridorlarni rivojlantirish, kadrlarni tayyorlash tizimini yaxshilash, xususiy sektor va davlat hamkorligini kuchaytirish. Bu choralar mamlakatning xalqaro savdo aloqalarini kengaytirish va raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda logistika tizimini optimallashtirish xalqaro savdo aloqalarini sezilarli darajada rivojlantirishga xizmat qiladi. Mamlakatning tranzit mumkinchiligi, geografik joylashuvi asosida eksport, import va tranzit tashuvlar uchun ustunlikni qo'lga kiritishi mumkin. Biroq buning uchun infratuzilma, multimodal transport tizimi, bojxona va chegaralar kesimi, raqamli logistik echimlar va kadrlar malakasi kabi sohalar bo'yicha aniq va tizimli chora-tadbirlarga ehtiyoj mavjud. Shu jarayonda xususiy va davlat sektorlari hamkorligi muhim rol o'ynaydi. Tez-orada logistika tizimini takomillashtirish O'zbekistonning xalqaro savdo aloqalarini kengaytirish, savdo xarajatlarini kamaytirish, yetkazib berish muddatlarini qisqartirish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga olib kelishi mumkin.

Yuqorida ko'rib o'tgan takliflar ijrosi orqali O'zbekiston logistika salohiyatini yanada rivojlantirish va xalqaro savdo maydonida o'z o'rnini mustahkamlash imkoniyatiga ega.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Yusufkhonov Z., Ravshanov M., Kamolov A., Kamalova E. "Improving the position of the logistics performance index of Uzbekistan." E3S Web of Conferences 264, 05028 (2021). pp. — 8–16. [PDF] [1]
2. Malik R., Yusufkhonov Z. Y. "Enhancing the economic potential of Uzbekistan through the development of road transport." Universum: iqtisod va yurtsxo'jalik boshqaruvi, 2022, № 8(95). pp. — 02–11. [3]
3. Gerhaeusser K. et al. "Uzbekistan: Trade Facilitation and Logistics Development Strategy Report." Asian Development Bank, 2009. pp. — 13–45. [1]
4. Gaffor S. "Importance of logistics activities in improving the economy of Uzbekistan." (2023). pp. — 22–33. [6]
5. ISSUES OF LOGISTICS AND SUPPLY CHAINS IN CENTRAL ASIA REGION. May 2025. pp. — 99–113. [2]
6. Transport Strategy of Uzbekistan: Current Developments (Eurasian Research, 2019). pp. — 45–59. [3]
7. Status of Logistics and Transport Infrastructure Development in Uzbekistan. IJEFSD, 2021. pp. — 60–74. [4]
8. Ziaul Haque Munim, Hans Joachim Schramm. "The impacts of port infrastructure and logistics performance on economic growth." Jan 2018. pp. — 12–34. [8]
9. Arvis J-F., Ojala L., Wiederer C., Shepherd B., Raj A., Dairabayeva K., Kiiski T. "Connecting

to Compete 2018: Trade Logistics in the Global Economy.” The World Bank, 2018. pp. — 25-49. [4]

10. The International Trade Network: weighted network analysis and modelling. Bhattacharya K. et al., 2007. pp. — 112-129. [21]

